

La dona en la gestió museística

L'absència de dones directores en els grans equipaments contrasta amb el predomini femení en els centres petits

El sostre de vidre dels museus

M. Palau / M. Frisach
 BARCELONA

La notícia del nomenament de Francesc Morrià com a nova directora de la Tate Modern de Londres va fer la volta al món el gener passat perquè no és tan freqüent que una dona acabi liderant una infraestructura de tanta volada. I és que els grans museus, en general, continuen timonejats per homes en un sector, paradoxalment, en què majoritàriament treballen dones.

A tocar del Dia Internacional de les Dones, dimarts que ve, hem volgut analitzar com viuen el dia a dia les dones directores de museu a Catalunya.

El fet és que els museus catalans d'alt rang han estat històricament -i ho continuen sent encara avui- cosa d'homes. Grans institucions del país com el Museu d'Arqueologia, el Museu d'Història i el Museu de la Ciència i la Tècnica no han tingut mai cap dona directora. En els seus més de 80 anys, el Museu Nacional d'Art, només una, Maite Ocaña. Més sorprenent i tot és l'absència de directores en equipaments propagadors de

modernitat com ara el Museu d'Art Contemporani de Barcelona, el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona i l'Arts Santa Mònica.

En la fotografia de família dels directius dels museus top, actualment només hi surten tres dones: Pilar Vélez, del Museu del Disseny; Rosa Maria Malet, de la Fundació Miró, i Montse Aguer, de la Fundació Gala-Salvador Dalí.

Malet és al capdavant de la Fundació Miró des del 1980. Assegura que no s'ha sentit infravalorada pel fet de ser dona. I no només això: "Sense voler ser crítica amb les dones, sí que cal no perdre de vista que, quan estàs liderant una institució, t'hi has de comprometre sense condicions, al cent per cent. O adquireixes aquesta responsabilitat o no ho fas."

Vélez és una altra veterana en la direcció de museus barcelonins. Des de fa quatre anys, du les regnes del Museu del Disseny, i anteriorment va capitanejar l'organigrama del Museu d'Arts Gràfiques i del Museu Marès. Com Malet, tampoc ha notat diferències en el tracte. "Si m'han tomat un projecte, no crec

que hagi estat pel fet de ser dona, sinó perquè no interessava, perquè no tocava, per motius econòmics o per deu mil motius més."

En canvi, Aguer, que dirigeix els museus Dalí des del novembre, sí que pensa que hi ha certs tabús. "Internament, mai he estat objecte de cap tipus de discriminació, però en reunions externes amb majoria masculina a vegades m'he trobat que he hagut d'advertir que jo sóc la directora." És del tot conscient que les dones ho tenen molt més complicat per accedir a la direcció dels grans museus: "El sostre de vidre existeix i, a més, és evident que paguem un preu en el terreny personal quan estem tan compromeses professionalment."

Normalitat al territori

Lluny dels equipaments de més categoria, pressupost i interès mediàtic, la situació és ben bé una altra. En tota la constel·lació de museus del territori, sí que saben què és tenir comandaments femenins. "Les dones ocupen la segona línia de la museologia. En el nostre imaginari, sembla que les grans direccions toquen als ho-

Dones directores de museu, davant l'escultura de Rebecca Horn a la platja de la Barceloneta. D'esquerra a dreta: Pilar Vélez, Glòria Bosch, Pepa Ventura, Carme Clusellas, Carme Sais, Mireia Rosich, Rosa M. Malet, Mònica Borrell i Margarita Abras ■ QUIM PUIG

mes. Venim d'una tradició en què els directors sempre eren homes. Els temps han canviat, les dones pugem amb força, però aquesta tradició continua", subratlla Carme Clusellas, actual directora del Museu d'Art de Girona, amb una llarga trajectòria en altres museus (Cardeu i Granollers) i presidenta de l'Associació de Museòlegs. Les dones topen amb un mur infranquejable per escalar professionalment, diuen moltes de les directores consultades. "En els equipa-

ments petits, la situació de la dona fa temps que està normalitzada, però els caps de cartell de la museologia han estat i continuen sent homes", emfatitza Carme Sais, del centre d'art contemporani Bòlit de Girona.

"Durant anys, les dones han tingut un paper molt important en els equips tècnics dels museus, fent feines subordinades. Hi ha professions, com la de conservadora i la de restauradora, que han estat històricament femenines. Després de picar molta pedra,

la dona ha acabat aconseguint pujar l'últim graó en els museus locals", assenyala la directora del Museu de Badalona, Margarita Abras. El seu cas és paradigmàtic: després de treballar durant 30 anys al museu, fa un any es va convertir en el seu cap més visible.

Renunciar a la vida privada

Per Pepa Ventura, del Museu Abelló de Mollet, hi ha dos factors que juguen en contra de les dones. "Arribar a dalt de tot vol dir renunciar a una part de la

► 5 Marzo, 2016

vida privada i no totes les dones hi estan disposades. Moltes acaben fent un pas enrere. Aquest és, per mi, el factor més important. L'altre és que, òbviament, encara hi ha molts prejudicis: no tothom confia en les dones.”

“A peu de trinxera som moltes, però en les principals pinacoteques les regnes les duen els homes. És un problema de tradició, però no només. Els últims anys, els de la crisi, s'ha anat fent forta una visió mercantilista de la cultura. Es va posar de moda la

figura del gestor en les direccions dels museus i van començar a mimetitzar el model de funcionament empresarial. Els grans museus eren com grans empreses. I si les grans empreses tenen homes a la cúspide, els grans museus també n'havien de tenir”, argumenta Mireia Rosich, de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú.

Al llarg de l'última dècada, s'ha anat imposant la fórmula del concurs públic per escollir els càrrecs de responsabilitat dels

equipaments. “En tots els processos en què he participat, no he vist mai que s'apliqués un criteri discriminatori de gènere. Mai”, emfasitza Sais. Ara bé, casualitat o no, en les recents convocatòries no n'ha sortit cap, de dona.

Paritat en els jurats?

Hi havia paritat en els comitès que van avaluar els candidats? Dones no gaire. En el concurs per al MNAC del 2011, en el tribunal hi havia cinc homes i dues dones. El guanyador va ser Pepe Serra. En el

que el mateix any es va fer al Picasso, pràcticament igualat (quatre contra tres), va sortir Bernardo Laniado-Romero. El 2014, Jaume Reus va ser el millor candidat per dirigir Santa Mònica segons un tribunal format per set homes i cinc dones. I en el concurs del Macba de l'any passat, atenció: vuit homes i una única dona van apostar per Ferran Barrenblit. Aquesta setmana s'ha llançat la convocatòria per a La Virreina Centre de la Imatge de Barcelona, i en aquest cas sí que

en el jurat hi ha més presència de dones: quatre enfront de tres homes.

“Malgrat que ara es parli tant de concursos, ja sabem que a molts és difícil accedir-hi i que alguns estan convocats amb bases més que discutibles. Les fórmules d'accés a aquest tipus de càrrecs s'haurien de basar en un compendi de titulació, experiència, coneixements i habilitats, a més de presentar projectes interessants i de tenir un coneixement a fons de la institució. Aquest hauria de ser el criteri per a tothom”, emfasitza Vinyet Panyella, dels Museus de Sitges, que veu claríssim el desplaçament que viu la dona: “Se'ns suposa menys preparades i hem de batallar molt més pel mateix. Tenim un sostre, que de vegades es manifesta de manera molt subtil, però el tenim.”

Segui a dit o per concurs públic, els grans caps de cartell de la museologia són sempre homes

Les sensacions són infinitament més negatives quan els nomenaments es fan a dit. Els polítics i els seus assessors, majoritàriament homes, acostumen a ser els grans topalls en les carreres de les dones, comparteixen totes. “Hi ha uns nínxols de relacions professionals i personals eminentment masculins que van en detriment que la dona prosperi”, remarca Mònica Borrell, del Museu de Gavà, que també posa l'accent en el tarannà de les dones: “La dona no té ambició pel poder, no el necessita per sentir-se realitzada.”

“Més que un problema d'exclusió, el que hi ha és molt atreviment a menys-tenir la nostra feina. Quan una dona accedeix a un càrrec, es posa en dubte que ho hagi aconseguit pel

seu perfil professional: «Aquesta? És la *fulana* de tal...» Un home, en canvi, sempre arriba lluny per la seva vàlua. La reputació i la feina que fa una dona sempre es jutgen més frívolament. Se la mira amb lupa i se la critica a la mínima. En cas de dubte, sempre es vendrà millor el currículum d'un home”, opina Anna Capella, la nova directora del Museu de Mataró, que també té recorregut en altres equipaments locals, en el seu cas al Museu de l'Empordà de Figueres.

“Què, faràs desfildades?”

La dona ha de desafiar gestos d'humiliació a la seva feina. Per evitar-los, moltes adopten “patrons de comportament masculins perquè sembla que et respecten més”, admet Sais. “A un home en les mateixes circumstàncies li donem més credibilitat i el qüestionem menys. Quan una dona proposa un projecte, l'ha d'argumentar més; per a tot, l'esforç és més gran”, explica Glòria Bosch, directora de la Fundació Vila Casas, que il·lustra els desaires que sovint han de suportar les dones amb una situació que va viure fa temps, quan un responsable institucional li va preguntar si acabaria organitzant desfildades de models. “Se t'atura la sang per un moment i penses que vols fugir d'un món així, però l'altra opció és la resposta irònica i pensar que tens una oportunitat per construir”, rebla.

Un futur incert

Les museòlogues estan dividides quan pensen en el futur. Les optimistes ho veuen a tocar. “La pròxima generació serà la que farà l'assalt a les grans institucions”, confia Clusellas. “Algunes dones ja han trencat el gel”, recorda Abras. Però, de veus pessimistes, també n'hi ha. “Costarà molt capgirar aquesta realitat”, lamenta Borrell. Aguer fins i tot creu que en els últims anys, coincidint amb la crisi, hi ha hagut “una involució” en els drets de les dones. ■